

HIRİSTİYAN TASAVVUFU

Derleyen: Metin Bobarođlu

Saint Aurelius Augustinus (Ogüstinus 354–430):

“Duyuncun pekinliği” eş deyişle insanın bilincini oluşturan iç deneyimlerinde (bellek, anlık, istenç) edimsel olarak pekin bilgi, us ya da ruha (ki bunlar özdeştirler) dolaysız pekinliği sunmaktadır. Ruh dirimli bireyin bütün kişiliğini kapsamaktadır. Birey, “öz–bilinç” yoluyla yalnızca olgusal ve bütünsel olarak var olan bir kişi olduğunu değil ama ayrıca bellek, anlık ve istenç gibi kendi etkinlik ve güçlerini pekinlikle bildiğini de öğrenmektedir. Böylece birey, kendinden kuşku duyma ediminin kendisinde ne yaptığını anımsamakta; dolaysız deneyimini anlamakta ya da bilmektedir ve davranmayı ya da davrandığı gibi davranmayı isteyebilir. Bu nedenle insan kişiliğinin üç yanı; “bellek, anlık ve istenç” güçleri olarak betimlenebilir; ya da “düşünce, yargı ve istenç” kaynakları olarak; ya da “olma, bilme ve isteme” etkinlikleri olarak.

Ruhun (ya da dünya tininin) en önemli yanı, insana yaşama yetisi veren, esenliğini olanaklı kılan ve dünyayı varoluşa yokluktan (*ex nihilo*) getirmiş olmaktan sorumlu olan yeti olarak “istenç”tir. Ruh, bütünsel kişiliğin öz–bilinçli bir birliğidir. Özdeksel olmayan ruh, bireysel insanın doğuşuna önsel olarak var olamaz; ama insanın doğuşundan sonra ölümsüz bir doğa kazanır ve sonsuza dek yaşamını sürdürür. Ölümsüzlüğü evrenin değişmez gerçekliklerinden pay alması ve böylece özünü, us ve yaşamın bengi süreçleri ile birleştirmesi olgusundan doğmaktadır.

Tüm doğal şeyler, Tanrısal buyruk üzerine dayalı olmakla zorunlu olarak iyiyken, buna karşı doğal süreçlerin herhangi bir yolda zayıflatılması kötüdür. “Kötülük; yalnızca iyiliğin yokluğudur”, olumsuz bir yoksunluk koşuludur. Bir başka deyişle, kötülük; “iyilik, güzellik, mutluluk ve erdem” yitişidir. İnsan doğasının kalıtsal bozukluğu, insanın bedelini kazanmak için iyileştirici eylem gereksinimini yaratıyor.

En yüksek gerçeklik ya da en büyük iyi, Tanrı’dır. İstenci bir kez en son hedefine (Tanrı’ya) ulaştığı zaman, tüm çaba sona ermekte ve “eksiksiz kutsanmışlık” durumunda barışa ulaşmaktadır. Tanrı ve bengi gerçeklik için bu arayıştaki en büyük erdem “Tanrı Sevgisi”dir. İ.S. 476’da Roma’nın düşüşünden, Charlemagne’ın İ.S. 800’de imparatorluğunu kurmasına dek araya giren dönemi “Karanlık Çađ” olarak, anıksal bir durgunluk dönemidir.

Scotus Erigena (Platoncu):

Olgusal evrenseldir; “tikel” yalnızca evrenselin açınım sürecini temsil eder.

Realizm: Tanrı reel “töz”dür.

Universalıa Ante Rem: Evrensel, şeylere önseldir.

Anselmus:

Tanrı, saltık olgusaldır, çünkü tüm yüklemeleri evrenseldir.

Eksiksiz varlık düşüncesi taşıdığımız için, böyle bir varlık zorunlu olarak var olmalıdır. Olgusallıktan yoksun herhangi bir düşünce (kavram) eksikli olacaktır. Eksiksiz bir varlığın yüklemelerinden biri “edimsel varoluş” eş deyişle “usa dışsal” olan olgusal varoluştur. Evrenseller, tikel nesnelere var olurlar, ama içlerinde buldukları tikel nesnelere ayrı olarak da var olurlar. Tanrı, dünyayı sürekli olarak yaratmakta, onu kendi buluşuyla unutulmaktan kurtarmaktadır. Evrendeki tüm şeylere, eşlemleri oldukları ideal, evrensel ilk-örneklerle (arketip) katılımları yoluyla olgusallık vermektedir.

Credo ut intelligam: Anlamak için inanıyorum.

Roscellinus (Aristotelesçi–Adcılık):

Evrensel ya da “saltık idea”, yalnızca genel bir şeyler sınıfı için ortaklaşa bir addir; şeyleri, belli bir sınıfın üyesi (tözlerin ilinekleri) yapan çoklu ırasallarını simgeleyen bir “sözel ses”dir. *Universalıa sunt nomina*: Tümeller ya da evrenseller adlardır. Bu demektir ki, *Universale post rem*: Evrensel, tikel şeylerden sonra vardır. Yalnızca bireysel olgusaldır. Bu nedenle evrensel kilise olamaz.

Abelardus:

Çatışan kanıtların ışığında usun (gerçeklik için uygun ölçüt olarak) eytişimsel yolda çıkarılması gereken varlığı belirler. Yöntemi usçuluğun yöntemidir.

Intelligio ut credam: İnanabilmek için anlarım.

Bir öğretiyeye Tanrının onu doğru olarak bildirdiği için değil ama yalnızca usun buyrukları nedeniyle inanılması gerekir. Kuşku duymada hiçbir günah yoktur, çünkü kuşku duyan kişi bununla “gerçeği araştırmaya” götürülmektedir. “Törel davranış” iyi bir yürek tarafından esinlendirilen “eylem”dir. İstenci ve duyuncu uyum içinde birlikte işlev gören kişi “erdem”li olarak görülmektedir.

Universale neque ante rem nec post rem, sed in re: Evrensel, ne nesneden önce ne de sonradır. Evrensel ya da tümel, tikel nesnelere var olur, eş deyişle nesnenin kendindedir.

Skolastik’te Aristotelesçilik:

Aristoteles’in Arap bilginleri (İbn-i Sina, İbn-i Rüşd) tarafından korunan çalışmaları kilise tarafından gerçeklik ölçütü olarak kabul edildiği dönem. Ortaçağ felsefesinin bu döneminde

düşüncelerinin pek çoğunu Müslüman filozoflardan türeten bir dizi Yahudi filozof önemli ölçüde saygınlık kazanmıştı (Maimonides vb.). Bu dönemin seçkin Hıristiyan filozofları; Albertus Magnus, St. Thomas, Scotus, Ockham'lı William ve iki mistik Bonaventura ve Meister Eckhart'tır.

Aquina'lı Saint Thomas (1224–1274):

Gerçeklik, bir düşüncenin nesnesi ile bağdaşmasıdır. Tanrının düşünceleri, en son olgusal nesnelere kendileridir. Öyleyse “Tanrı kendinde gerçekliktir.” Özdek, yalnızca gizil bir şeydir ve olgusal ya da edimsel olabilmek için herhangi bir tikel biçim ya da şekil alması gerekir. Evrendeki sayısız varlık birbirlerinden ayrıdır, çünkü her birinin yalnızca gizil varlık yerine, olgusal varlık olabilmek için kendi “bireysel biçimini” kazanması gerekmiştir. Bu yaratılış sürecinde özdek, biçimle birleşmektedir. Biçimin özdekselleşmesi her nesneye kendi bireyselliğini (*principium individualis*) vermekte ve bununla bir nesne (söz gelimi, bir kişi) bir başkasından ayrılmaktadır.

İnsan bilgisi kavramsaldır ve bu kavramlar tikel şeylerin özlerini oluşturan “evrensel biçimler”dir. Bir şeyin evrensel doğası, özü olgusal dünyanın bir parçası olarak nesnenin kendisine içkin olarak var olmaktadır. Ama bu evrensel irasal (bir nesnenin tözsel biçimi) ayrıca insan anında soyutlandığı zaman, nesnesinden ayrılmış bir düşünce ya da “kavram”dır. Olgusal dünyanın bir parçası olarak, “evrensel öz” hiçbir zaman nesnesinden bağımsız olarak var olamaz. Evrensel bireysel nesnelere var olurlar (*universale in rem*). Ancak onlar, Tanrının “an”ında tikel nesnelere önsel olarak (*universale ante rem*) ve insanın “an”ında (kavram) tikel nesnelere sonra (*universale post rem*) var olmaktadır. Yalnızca Tanrı “arı biçim”dir, tamamlanmamış edimseliktir, bu nedenle özdeksel olmayan ve eksikli olmayandır. Tanrı “arı edim”dir, eksiksiz olarak edimselleşmiştir.

Uslamlama beş tipte olur:

- Devim ya da ilk neden uygulaması
- Etker–nedensellik usamlaması
- Olanak ve zorunluluk usamlaması
- Eksiksizlik dereceleri usamlaması
- Tasar ya da amaçlılık usamlaması

İnsan ruhunun ölümsüzlüğü, onun özdeksel olmayan doğasına aittir. Ruh doğası nedeniyle “bengi”dir. Çünkü “arı–biçim”dir ve özdeksel tözün tersine yok edilmeye açık değildir. İnsanın ruhu “arı tin”dir. Anlık ve istenç, ruhun özünü oluştururlar. Ruh bedenden önce, ayrı bir durumda var olamaz. Beden yeterince hazırlandığı zaman ruh yaratılır ve ona aşılır.

Her yaratığın hedefi kendi için iyi olanı aramaktır ve insanın en yüksek iyisinin Tanrı olması ölçüsünde, en son hedefi Tanrı'yı görmeye ulaşmak olmalıdır. Tanrı'yı gerçekten anlamak ve onunla birlik içinde olmak, olanaklı olduğunca onun gibi olmakla, bu yaşamda öznel olarak başarılabilecek bir şeydir, çünkü onun gibi olmak yalnızca kutsallık değil ama bir “iyilik”tir. Bir iyilik ki kayırmışlık ya da kutsanmışlık durumu ile eş deyişle insanın gerçek “kendi”sinin olanaklı en tam olgusallaşmasından doğan “en yüksek mutluluk” durumu ile birdir. İnsanın en mutlu durumu Tanrı'yı görme edimi ile gelmektedir. “Tanrı'yı görmek onu sevmektir,” çünkü onu sevmeksizin sezgisel ya da düşünsel bir Tanrı görüşüne ulaşamayız. Tanrı insanın

en yüksek iyisi ve yaşamının hedefi, insanı kutsanmış bir varlık yapmakta ve kutsanmışlık her zaman kendisiyle birlikte en yüksek mutluluğu getirmektedir.